

Digitális videojel kódolók számítógépes szimulációi

Balázs Péter-Böröczky Lilla-Fazekas Kálmán
BME Mikrohullámú Híradástechnika Tanszók

ÖSSZEFOGLALÁS

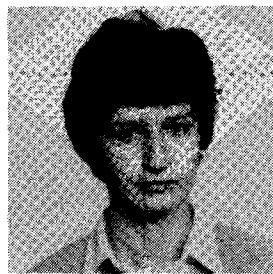
A képadat tömörítésében az alapfeladat a képek tárolásához vagy átviteléhez szükséges adatmennyiség minimalizálása. Ennek a célnak eléréséhez a jelek redundanciájának kihasználása szükséges. Az erre épülő két, széleskörben elterjedt adattömörítő eljárás a prediktív és transzformációs kódolás. E cikkben az említett két osztályba sorolható különféle forráskódolási eljárások (nem adaptív és adaptív intra-/Interframe DPCM, mozgáskompenzált DPCM, Wiener-szűrésen alapuló pel-rekurzív eljárás, transzormációs módszerek, OCT, stb.) számítógépes szimulációjával foglalkozunk. A számítógépes szimuláció a kodek méretezés nélkülözhetetlen alkotórésze, segítségével biztosítható a kitűzött célparaméterek optimális értékének megközelítése, az egzakt méretezés elérése.

Bevezetés

Az elmúlt évtized technológiai fejlődése és annak nyomán az egyre csökkenő hardware költségek a képek adattömörítő forráskódolási eljárásait realizálhatóvá teszik. A képek digitális átvitele - elsősorban a televíziós képek műholdas és vívőhullámú átviteli alkalmazásai révén (videotelefon, konferencia TV, oktatási csúlv TV, kábel TV, TV szétosztó hálózatok, ipari alkalmazások, B-ISDN, stb.) - egyre nagyobb jelentőségűvé válik és egyre szélesebbkörű felhasználási területtel rendelkezik. Fokozódó érdeklődés kíséri mozgó képek átvitelét kifejezetten kis sebességeken is (pl. 64 kb/s, 384 kb/s, stb.). Igen jelentős kutatás folyik viszonylag olcsó, kisméretű és a különféle alkalmazásokhoz jól illeszkedő digitális kodekek kialakítására.

A képadat tömörítésében az alapfeladat a képek tárolásához vagy átviteléhez szükséges adatmennyiség minimalizálása. Ennek a célnak az eléréséhez a jelek redundanciájának kihasználása szükséges. Az erre épülő két, széles körben elterjedt adattömörítő eljárás a prediktív és a transzformációs kódolás. E cikkben az említett két osztályba sorolható különféle forráskódolási eljárások számítógépes szimulációjával foglalkozunk. A számítógépes szimuláció a kodek méretezés nélkülözhetetlen alkotórésze, segítségével biztosítható a kitűzött célparaméter/ek optimális értékének megközelítése, az egzakt méretezés elérése.

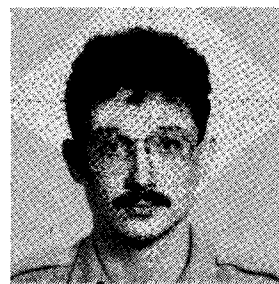
A kodek méretezés általában meglehetősen összetett feladat. A bejövő képjelek a-priori statisztikai paraméterei rendszerint nem ismertek, így az első nehéz feladat a képek adott osztályát jól leíró matematikai modell meghatározása. A megfelelően választott modell alapján határozható meg a kódolási paraméterek (kvantálási karakterisztika, prediktívus együtthatók, transformációs együttható eloszlás, illetve bit-térkép, csatornahibák hatása, illetve a hibák elleni védelem

BÖRÖCZKY LILLA

1987-ben szerzett villamosmérnöki oklevelet a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán, Híradástechnika szakon. 3 éven keresztül digitális képkódolás témában TDK munkát végzett, szerepelt TDK Konferencián és a "Végzős Konferencia '87" rendezvényen, illetve diplomatervét is hasonló témában írta.

1987. nyarán az IAESTE szervezésében Finnországban 3 hónapos szakmai gyakorlaton vett részt. 1986 óta tagja az EURASIP-nek (European Association for Signal Processing). Jelenleg az MTA-TMB tudományos ösztöndíjasa a BME Mikrohullámú Híradástechnika Tanszékén. Kutatási témája: prediktív képkódoló eljárások vizsgálata és szimulációja.

BALÁZSPÉTER

1987-ben szerezte villamosmérnöki oklevelét a BME Villamosmérnöki Karán. Egyetemi éve alatt aktívan részt vett a tudományos diákköri munkákban. A második évben fakultatív tárgyként felvette az Elektromágneses terek gépi analízise tárgyat, harmadik évben részt vett egy mikrostrip áramköröket analizáló programcsomag kidolgozá-

sában. Negyed évben hallgatta a Videojelek digitális átvitele c. fakultatív tárgyat. Részt vett az 1987-es végzős konferencián és a HTE diplomaterv pályázatán, ahol második díjat kapott. A végzős konferencián leadott dolgozatát a Híradástechnika jelenteti meg. Jelenleg nappali szakmérnök hallgató, tématerülete a digitális jelfeldolgozás, videojel kódolás.

szükséges mértéke, várható képminőség, stb.) és végezhető el a teljes forrás-kódoló dekódoló rendszer szimulációja. A kodek méretezés végső fázisa az áramkör méretezés, amelyet ma már jórészt csak LSI és VLSI elemek felhasználásával végzünk el. Ezek az áramkör elemek vagy berendezés orientált VLSI IC-k, vagy általános célú gyorsdigitális jelfeldolgozó processzorok. Mindkét típus esetén a méretezés során "biztosra kell menni", utólagos beállításokra, javítgatásokra nincs lehetőség. Ez a tény fokozottan hangsúlyozza a szimulációs eljárások alapvető fontosságát.

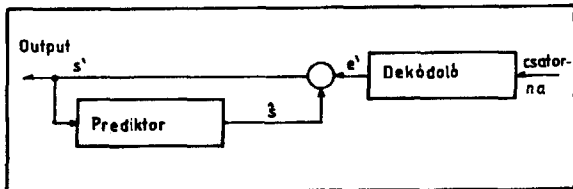
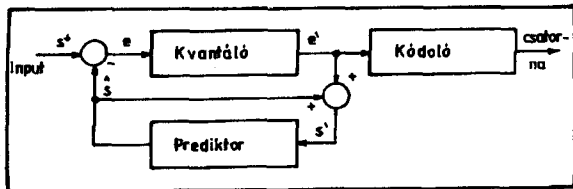
A cikk a 2., 3. és 4. fejezetben foglalja össze azokat a kódolási módszereknek az elvi alapjait, amelyeknek a szimulációjára programcsomag készül. A szimulációs eljárások az 5. és 6. fejezet-

ben kerültek ismertetésre. Míg végül az IBM-AT típusu gépen végzett szimulációk néhány szemléltető eredményét mutatja be.

2. Különbségi kódolás

2.1 DPCM kódolás

A videojelek adattömörítésére az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer a prediktív kódolás. Az alap DPCM rendszer blokkvázlatát az 1. ábra

H484-1

1. ábra DPCM rendszer

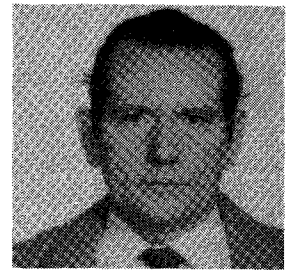
mutatja. Itt az éppen a kódolóba érkező (aktuális) képpont becslése az előzőleg átvitt és dekódolt információ alapján történik. A képpont valódi és prediktált értékének kvantált majd kódolt különbsége kerül átvitelre. Az átvitt kódszavak dekódolása után a vevő a becsült érték és kvantált különbségi jel összeadásával rekonstruálja a képpont valódi értékét. Az adó- és vevőoldali predikció megegyezik.

A DPCM kódolás lehet Intraframe és/vagy Interframe. Az első esetben a predikcióhoz csak az éppen letapogatás alatt lévő félkép rekonstruált képpontjait, míg az Interframe predikciónál az előzőleg átvitt és tárolt félkép képpontjait is felhasználjuk.

A kódolás hatásosságát fokozza a kvantáló és a prediktor adaptív vá tétele. A következő két részfejezet röviden ezek alapelveit ismerteti.

2.1.1. Adaptív kvantálás

Az optimális kvantáló tervezésnél az egzakt matematikai függvények mellett figyelembe kell venni az emberi szem fiziológiai tulajdonságait is. Szubjektív tesztek segítségével elő lehet állítani előre meghatározott képekre a láthatósági különböző függvényt, az u.n. maszkolási függvényt, amely közvetetten tartalmazza a szem érzékeny-

FAZEKAS KÁLMÁN

1962-ben szerzett villamosmérnöki oklevelet a BME Villamosmérnöki Kar Híradástechnika Szakán, majd 1968-ban mérnök-tanári oklevelet. A BME Mikrohullámú Híradástechnika Tanszék adjunktusa. Több, mint tíz éven át előadója volt az Impulzustechnika című tantárgynak, jelenleg az Áramkörök c. tárgyat oktatja. A digitális képfeldolgozás és a videojelek digitális

kódolása és átvitele témakörben fakultatív előadásokat és mérnöktovábbképző tanfolyamokat tartott és tart. A digitális videojel kódolás elméleti kutatásával foglalkozik és kódoló egységek kidolgozásában vesz részt. 1962 óta tagja a HTE-nek, tagja több nemzetközi tudományos szervezetnek (IEEE, EURASIP, SPIE). Részt vesz az Interkozmosz Tanács Úrtávközlési Szakbizottságának munkájában. Virág-Pollák díjas.

ségét különböző hibákra. Ezek a szubjektívan megmért maszkolási függvények felhasználhatók az adaptív kvantálók tervezésénél is. A kép ugyanis részekre bontható aktivitás függvények segítségével, amelyeket a kép lokális statisztikai tulajdonságai determinálnak. Minden egyes részhez ezután a neki megfelelő kvantálási karakterisztikát használjuk. Az aktivitás függvény egy lehetséges definíciója

$$AMD = \max_{i,j \in DN} |d_{ij}| \quad (1)$$

ahol $d_{ij} = S'_i - S'_j$ a szomszédos képpontok különbsége és DN az AMD -hez felhasznált képpontok indexhalmaza. A legtöbb esetben $DN = \{1, 2, 3, 4\}$. Az aktivitás függvény és a maszkolási függvény megfelelő összevetésével optimális kvantáló karakterisztikák tervezhetők. Az adaptív kvantálót realizálhatjuk N darab különböző karakterisztikájú kvantáló AMD aktivitás függvény szerinti kapcsolásával:

$$Q(e) = \begin{cases} Q_1(e) & AMD < a_2 \\ Q_2(e) & a_2 \leq AMD < a_3 \\ \vdots & \\ Q_n(e) & a_n \leq AMD \end{cases} \quad (2)$$

2.1.2. Adaptív predikció

A képjel erősen nemstacionárius volta miatt a predikciós hiba csökkentése érhető el olyan prediktorral, amelyet adaptív vá teszünk a képjel lokális tulajdonságaihoz.

Adaptív predikciót hozhatunk létre kontur predikció, adaptív Intra/Interframe predikció, vagy

mozgáskompenzált predikció alkalmazásával. Ebben a fejezetben az adaptív Intra/Interframe predikcióval foglalkozunk, amely különösen hatékony bizonyos valós képek kódolására is.

Minden, a kódolóba érkező kép felbontható egy álló háttérre és egy változást tartalmazó területre. Nyilvánvaló, hogy az álló háttér esetében a legjobb megoldást az Interframe predikció adja, amelyben az előző félkép ugyanazon pozíciójú képpontját használjuk fel a becsléstől függően. A változó területben kisebb predikciós hibát eredményez az Intraframe predikció alkalmazása.

A predikció adaptív vá tehető aktivitás függvények segítségével. Definálható az Intraframe aktivitás függvény az (1) összefüggés szerint, míg az

$$AMD2 = \max |d_i, i+20|$$

le DN

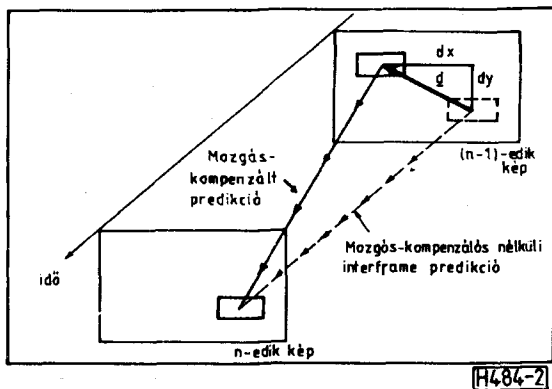
Interframe aktivitás függvény az alábbi szerint ahol $i+20$ az előző félképre utal

A prediktorok kapcsolata az AMD és AMD2 aktivitás függvények közötti relációknak megfelelően történik. Az összehasonlításokban szereplő küszöbértékekre többféle konkrét adat található a megfelelő irodalmakban.

3. Mozgás-kompenzált prediktív kódolás

Nemstacionárius képanyag esetén az adaptív predikció nagyobb értékű adattömörítést képes elérni, ha figyelembe vesszük a mozgó testek kóptól-kópig (vagy félképtől-félképig) történő elmozdulását. Egy adott képszekvenciában lévő mozgás lehet a tárgyak elmozdulása, elfordulása vagy összetett mozgása a kamerához képest. A képpontok mozgás paramétereinek a képkódolásban (pl. DPCM-nél) történő hasznosítását mozgáskompenzálásnak hívják [1].

A mozgás-kompenzált predikció alapelve a következő [2]: az elmozdulás mező ismeretében végzünk becslést az aktuális kép/félkép pontjaira oly módon, hogy az előző kép/félkép mozgó képpontjait a mozgás paramétereitől függő megfelelő értékekkel eltoljuk (2. ábra).

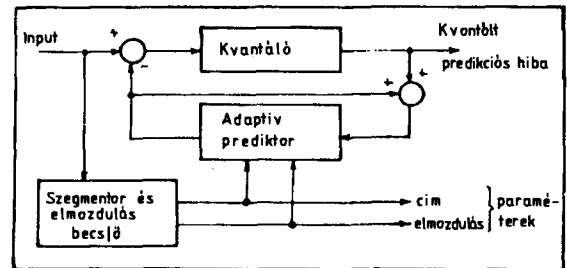
2. ábra Elmozdulás vektor

A kódolás 3 fő részből áll:

- 1) a kép/félkép elmozdulás mezejének becslése
- 2) mozgás-kompenzált predikció a becsléstől függően elmozdulás vektorok alapján
- 3) a predikciós hiba és a járulékos információk kódolása.

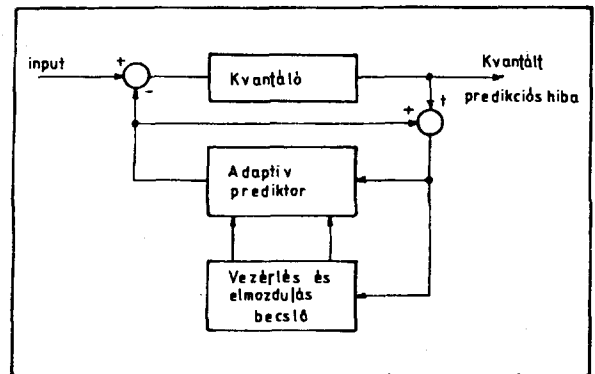
Nyilvánvaló, hogy a mozgás-kompenzált prediktív kódolás hatékonysága elsősorban a mozgás paramétereinek megfelelő becslésétől függ.

A mozgáskompenzált prediktív kódolási eljárások lényegében két csoportra oszthatók az elmozdulás vektort becslő algoritmusok alapján: blokk-illesztő és pel-rekurzív eljárásokra (3. és 4. ábra). Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban

[H484-3]

3. ábra Blokk-illesztő mozgás-kompenzált kódoló

[H484-4]

4. ábra Pel-rekurzív mozgás-kompenzált kódoló

feltételezzük, hogy a képen belül csak egy test mozdul el és az egyenes vonalú elmozdulást végezt.

3.1. Elmozdulás becslés

3.1.1. Blokk-illesztő elmozdulás becslés

A blokk-illesztés az aktuális kép blokkjaihoz legjobban illeszkedő, előző képből, elmozdult blokkok keresésén alapul. Ennél az eljárásnál az első lépés, hogy a félképet blokkokra bontjuk. A blokkokra feltételezzük, hogy mindegyik képpontjuk azonos nagyságú és irányú elmozdulást végzett és így egy blokkra csak egy vektort kell meghatározni.

rozni. A blokk-illeszkedés valamilyen kritérium függvény - pl. kereszt-korrelációs függvény, négyzetes középhiba, stb. - szélső értékének keresése szerint történik. Az elmozdulás-vektort természetesen járulékosan át kell vinni (3. ábra).

A blokk-illesztő elmozdulás becslés két kritikus paramétere a blokk nagyság és a keresés lépésszáma. A lépésszám minimalizálására többféle praktikus keresési eljárást dolgoztak ki (2D-logaritmusos keresés [3], 3 lépéses keresés [3], stb.)

3.1.2. Pel-rekurzív elmozdulás becslés

3.1.2.1. A becslés alapelve

Az alap algoritmust elsőként Netravall és Robbins publikálta 10 évvel ezelőtt [4], amelynek lényege a következő: ha egy képpont intenzitása megváltozik az egymásutáni képek/félképek között, akkor ezt a képpontot a kép mozgó területébe tartozónak tekintjük és keressük az adott $f(x,y,t)$ intenzitás értékkel ekvivalenst az előző félkép elmozdult pozíciójában.

Legyen $\underline{d} = (dx, dy)^T$ a pel elmozdulás vektora, ahol "T" a transzponáltat jelöli. Ha egy merev test tisztán egyenesvonalú elmozdulást végez, akkor a $[t-\tau, t]$ intervallumra felírható:

$$f(x,y,t) = f(x-dx, y-dy, t-\tau) \quad (4)$$

ahol $f(x,y,t)$ az aktuális pel intenzitása és $f(x-dx, y-dy, t-\tau)$ az elmozdult képpont intenzitása az előző félképben. Defináljuk az elmozdult képkülönbség függvényt

$$dfd(x,y,dx,dy) = f(x,y,t) - f(x-dx, y-dy, t-\tau) \quad (5)$$

ahol $\hat{dx}, \hat{dy}$ a valódi elmozdulás-vektor komponenseinek becsült értékei. Legyen $d^{l-1} = (dx^{l-1}, dy^{l-1})$ a becslés kezdeti értéke, akkor

$$dfd(x,y,dx^{l-1}, dy^{l-1}) = f(x,y,t) - f(x-dx^{l-1}, y-dy^{l-1}, t-\tau) \quad (6)$$

Az $f(x,y,t)$ helyébe a (4)-et írva

$$dfd(x,y,dx^{l-1}, dy^{l-1}) = f(x-dx, y-dy, t-\tau) - f(x-dx^{l-1}, y-dy^{l-1}, t-\tau) \quad (7)$$

A dfd függvényt az $f(x-dx, y-dy, t-\tau)$ függvény $(x-dx^{l-1}, y-dy^{l-1})$ helyen vett Taylor-sorával linearizáljuk, akkor

$$f(x-dx, y-dy, t-\tau) = f(x-dx^{l-1}, y-dy^{l-1}, t-\tau) - (d-d^{l-1}) \nabla f(x-dx^{l-1}, y-dy^{l-1}, t-\tau) + v(x,y,d^{l-1}) \quad (8)$$

ahol a $\nabla f(\cdot)$ a 2D gradlens operator és a $v(x,y,d^{l-1})$ a linearizálásból származó maradéktag. A (8)-t a (7)-be helyettesítve és átalakítva kapjuk a

$$dfd(x,y,dx^{l-1}, dy^{l-1}) = -\nabla^T f(x-dx^{l-1}, y-dy^{l-1}, t-\tau)(d-d^{l-1}) + v(x,y,d^{l-1}) \quad (9)$$

A dfd függvény, mint kritérium felhasználásával a pel-rekurzív algoritmus a d elmozdulás-vektor rekurzív becslésnek korrekciós tényezőjére a lehető legjobb becslést adja.

A pel-rekurzív algoritmusoknál az egyik alapvető kérdés a predikciós hiba minimalizálása mellett az, hogy az elmozdulás-vektor milyen gyorsan konvergál a valódi elmozdulás-vektorhoz. A többféle létező algoritmus közül a Wiener-szűrésen alapuló eljárás mutatja a legkedvezőbb eredményt, a továbbiakban ezt részletezzük.

3.1.2.2. Wiener-szűrésen alapuló elmozdulás becslés

Blemond és társai [5] ajánlata szerint a (9)-ben a $v(x,y,d^{l-1})$ zajtényezőt és a $(d-d^{l-1})$ korrekciós tagot sztohasztikus folyamat mintának tekinthetjük. A cél az, hogy a "legkisebb négyzetek" módszerével a legjobb becslést adjuk a $(d-d^{l-1})$ tagra. Ennek érdekében tekintsük a (9) szerinti $dfd(\cdot)$ függvényt egy megfigyelésnek és a gradlens pedig egy ismert átmeneti vektornak. A becslési problémát meg lehet oldani úgy is, hogy csak az aktuális pel információt használjuk. Ha az aktuális pel egy előre definiált környezetét is figyelembe vesszük, akkor sokkal hatékonyabb becslést végezhetünk.

A Wiener-szűrésen alapuló becslési eljárás matematikailag leírása N képpontból $(x(j), y(j))$, $j=1,2,\dots,N$ származó megfigyelés alapján (9) szerint a következő:

$$\begin{aligned} dfd[x(1), y(1), d^{l-1}] &= -\nabla^T f[x(1) - dx^{l-1}, y(1) - dy^{l-1}, t-\tau] \\ & \quad (d-d^{l-1}) + v[x(1), y(1), d^{l-1}] \\ & \quad \dots \\ dfd[x(N), y(N), d^{l-1}] &= -\nabla^T f[x(N) - dx^{l-1}, y(N) - dy^{l-1}, t-\tau] \\ & \quad (d-d^{l-1}) + v[x(N), y(N), d^{l-1}] \end{aligned} \quad (10)$$

Vezessük be a gradlens vektorra a következő jelölést:

$$\nabla f[x(j) - dx^{l-1}, y(j) - dy^{l-1}, t-\tau] = [g_x(j), g_y(j)]^T \quad (11)$$

Ekkor felírhatjuk (10)-t mátrix alakban

$$\begin{bmatrix} dfd[x(1), y(1), d^{l-1}] \\ \vdots \\ dfd[x(N), y(N), d^{l-1}] \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} g_x(1) & g_y(1) \\ \vdots & \vdots \\ g_x(N) & g_y(N) \end{bmatrix} [d - d^{l-1}] + \begin{bmatrix} v[x(1), y(1), d^{l-1}] \\ \vdots \\ v[x(N), y(N), d^{l-1}] \end{bmatrix} \quad (12)$$

* pel = picture element

A (12) rövidebb formában

$$z = G(d - d^{l-1}) + v = Gu + v \quad (13)$$

ahol u a kezdeti becslés korrekciója. A feladat az, hogy az u -ra kell becslést ($\hat{u}$) adni a "legkisebb négyzetek" módszerével, ha z és G adott.

Ahogy már az előzőekben feltételeztük, hogy a hibátag és a korrekciós tényező sztochasztikus folyamat mintái, a becslési probléma így végeredményben egy L lineáris becslő operátor keresésére vezethető vissza:

$$\hat{u} = Lz \quad (14)$$

úgy hogy

$$E\{\|u - \hat{u}\|^2\} \quad (15)$$

minimális legyen. A (15)-ben $E\{\cdot\}$ a várható értéket, $\|\cdot\|$ a vektor normáját jelöli.

Tegyük fel, hogy u és v ortogonálisak, akkor az ún. Wiener-szűrő alkalmazásával rendezés után a (14) kifejtve a következő:

$$\hat{u} = [G^T \cdot R_v^{-1} \cdot G + R_u^{-1}]^{-1} G^T R_v^{-1} \cdot z \quad (16)$$

ahol R_u és R_v az u és v kovariancia mátrixai.

A fentiek alapján az elmozdulás vektor egy $\hat{u}$ becslése (13) és (16) szerint

$$d^l = d^{l-1} + \hat{u} \quad (17)$$

A Wiener-szűrően alapuló elmozdulás becslést néhány egyszerűsítő feltétel bevezetésével alkalmazhatjuk a prediktív képkódolásra. A mozgó területbe tartozó képpont d vektorának becsléséhez a szomszédos képpontok megválasztásakor lényeges szempont, hogy csak olyan képpontokban végezzük a megfigyelést, amelyek a vevőben is rendelkezésre állnak. Néhány jellegzetes konfigurációt mutat be az 5. ábra a becslésnél figyelembe vett képpontokra:

X X	X X X	X X X X	X X X X X
X O	X O	X X O	X X X O
N=4	N=5	N=7	N=9

5. ábra A becslésnél figyelembe vett képpontok

A (16) összefüggés használatához szükséges a maradéktag és a korrekciós tényező kovariancia mátrixának ismerete. Mivel ezekről a mátrixokról elég kevés ismerettel rendelkezünk tételezzük fel, hogy u és v komponensei 0 várható értékűek és függetlenek, így

$$R_u = \sigma_u^2 \cdot I(2) \quad (18.a)$$

$$R_v = \sigma_v^2 \cdot I(N) \quad (18.b)$$

ahol σ_u^2 és σ_v^2 az u és v szórásnégyzetek az $I(2)$ és $I(N)$ pedig 2×2 illetve $N \times N$ méretű egységmátrixok. Felhasználva a fenti egyszerűsítő feltételeket és bevezetve a

$$\mu = \sigma_v^2 / \sigma_u^2 \quad (19)$$

tényezőt, amely a maradéktag és a korrekciós tényező szórásnégyzeteinek hányadosa, a (17) becslési algoritmus a következő:

$$d^l = d^{l-1} - \begin{bmatrix} \sum_{j=1}^N g_x^2(j) + \mu & \sum_{j=1}^N g_x(j) g_y(j) \\ \sum_{j=1}^N g_x(j) g_y(j) & \sum_{j=1}^N g_y^2(j) + \mu \end{bmatrix}^{-1} \cdot \begin{bmatrix} \sum_{j=1}^N g_x(j) \cdot dfd[x(j), y(j), d^{l-1}] \\ \sum_{j=1}^N g_y(j) \cdot dfd[x(j), y(j), d^{l-1}] \end{bmatrix} \quad (20)$$

Érdemes megjegyezni, hogy a többi - az előzőekben kidolgozott - pel-rekurzív elmozdulás becslés a Wiener-szűrően alapuló algoritmus speciális esetének tekinthető. Például Cafforio és Rocca algoritmusát [3] kapjuk vissza, ha $N=1$ és $\mu=100$. Ha a μ -t 0-nak vesszük és a korrekciós tényezőt $\varepsilon = 1/2$ -el szorozzuk Walker és Rao által publikált módszerhez jutunk. A (20) egy egyszerűsített esete a Netravalli és Robbins gradiens módszerű becslése [4] is.

4. Transzformációs kódolás

Az adattömörítő eljárások másik széles körben elterjedt módszere a transzformációs kódolás. A nagyobb számítási igénye és ennek következtében komplexebb felépítése ellenére egyre kiterjedtebben és egyre hatékonyabban alkalmazzák. Gyakorlati szempontok következtében a kódolandó képet kisebb blokkokra (leggyakoribb blokk méretek 8×8 és 16×16 képpont) osztva végezzük el a kódolást. Így egy bejövő $M_1 \times M_2$ képpontból álló képtömböt $N \times N$ méretű blokkra bontunk. Az általános lineáris kétdimenziós transzformáció definiálható, mint

$$F(u, v) = \sum_{j=0}^{N-1} \sum_{k=0}^{N-1} f(j, k) A(j, k; u, v); \quad u, v = 0, 1, \dots, N-1 \quad (21)$$

ahol $A(\cdot)$ a négydimenziós transzformációs mag. A legtöbb képtranszformációs mag szeparálható horizontális (sorirányú) és vertikális (oszlopirányú) magokra, azaz

$$A(j, k; u, v) = A_c(j, u) A_r(k, v) \quad (22)$$

Így a szeparálható kétdimenziós transzformáció két lépésben, két egydimenziós transzformációval végezhető el. A kétdimenziós szeparálható transzformáció felírható mátrix alakban is

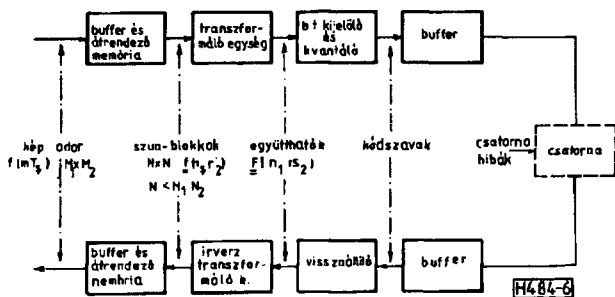
$$F = A_c \cdot f \cdot A_r \quad (23)$$

illetve két egydimenziós transzformációként

$$X = A x \quad (24)$$

ahol X és x $1 \times N$ méretű vektorok és A az $N \times N$ méretű transzformációs mátrix.

A transzformációs kódoló általános blokkvázlatát a 6. ábra mutatja. Az adott típusú transzformáció elvégzése után a transzformációs együttható-

6. ábra Transzformációs kódoló

kat az eloszlási modelljük alapján meghatározott bit-térkép szerint kvantáljuk és a kvantált együtthatókat visszük át. A vevőoldalon az inverz műveletek fordított sorrendben követik egymást.

Mozgás-kompensált eljárás alkalmazása esetén természetesen a rendszer blokkvázlata kibővül a prediktív változathál már bemutatott elemekkel (képmemória, elmozdulás, becslő stb.).

A különféle lehetséges transzformációk közül itt most csak a diszkrét cos transzformációval (DCT) foglalkozunk. A DCT az egyik legelterjedtebben alkalmazott eljárás, mivel a legjobban közelíti az ideálisnak tekintett Karhunen-Loeve transzformációt. A 2D-DCT eljárás definíciója:

$$F(u,v) = \frac{1}{N} \sum_{j=0}^{N-1} \sum_{k=0}^{N-1} f(j,k) \cos \frac{\pi u(2j+1)}{2N} \cos \frac{\pi v(2k+1)}{2N}$$

$$j, k = 0, 1, \dots, N-1; \quad u, v = 0, 1, \dots, N-1 \quad (25)$$

illetve 1D esetben

$$F(u) = \frac{1}{N} \sum_{j=0}^{N-1} f(j) \cos \frac{\pi u(2j+1)}{2N}; \quad u = 0, 1, \dots, N-1$$

$$j = 0, 1, \dots, N-1 \quad (26)$$

Hasonló módon adható meg az inverz transzformáció definíciója is.

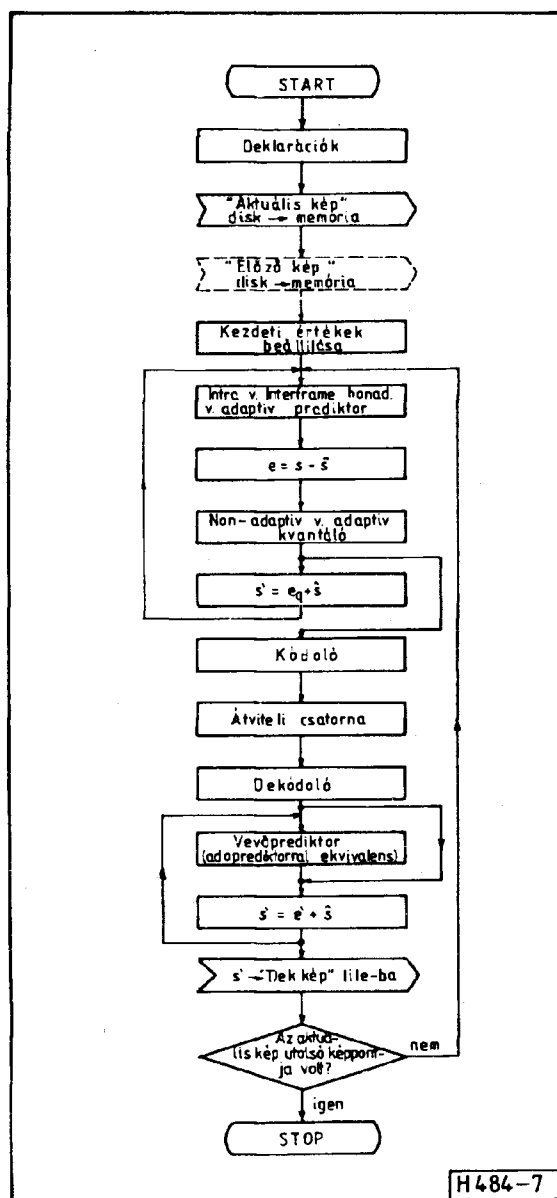
Az \$F(u,v)\$ transzformációs együtthatók eloszlása alapján határozható meg, a kvantáláshoz szükséges bit szám. A \$dc(F(0,0))\$ együttható eloszlásának modellezésére a Rayleigh valószínűség sűrűség, míg a többi együtthatóéra (\$F(u,v)\$; \$u, v = 0, 1, \dots, N-1\$ kivéve az \$u=v=0\$ esetet) a Gaussi valószínűség sűrűség alkalmazható.

A definíció alapján jól érzékelhető a meglehetősen nagy művelet szám igény. Gyors algoritmus kialakításához vezet - mátrix alakban való felírás esetén - a megfelelő mátrix faktorizáció, továbbá - a bemenő adat inverz trigonometrikus függvényvel való felírása és trigonometrikus azonosságok segítségével végzett átalakítás alapján kapott definíciós egyenletekből kiinduló - összeadó tömbökkel és memória táblázatokkal való kódoló felépítés. Mindkét esetben a valós idejű realizálás csak VLSI elemekkel hatékony. Ez lehet berendezés orientált VLSI chip, gate array-ekkel megvalósított semicustom áramkör, vagy DSP (digitális jel-

feldolgozó processzor) chipekkel felépített egység. Természetesen a szükséges szimulációk erősen függenek a megvalósítás tervezett típusától. Például DSP-kkel történő realizálás esetén jelentős, software úton végzett modellezésre, fejlesztésre is szükség van, túl magának a transzformációs eljárásnak a szimulációs vizsgálatán.

5. Prediktív képkódoló eljárások szimulációja

A 2. fejezetben ismertetett prediktív kópkódoló eljárások szimulációja több szempontból is lényeges. Többek között lehetővé teszi az egyes algoritmusok paramétereinek meghatározását, az adott képanyagra az optimálist közelítő eljárás ki-

7. ábra PCM kódoló folyamatábrája

választását, a real-time reallizálás feltételeinek meghatározását, a csatorna hatásának figyelembevételét, stb.

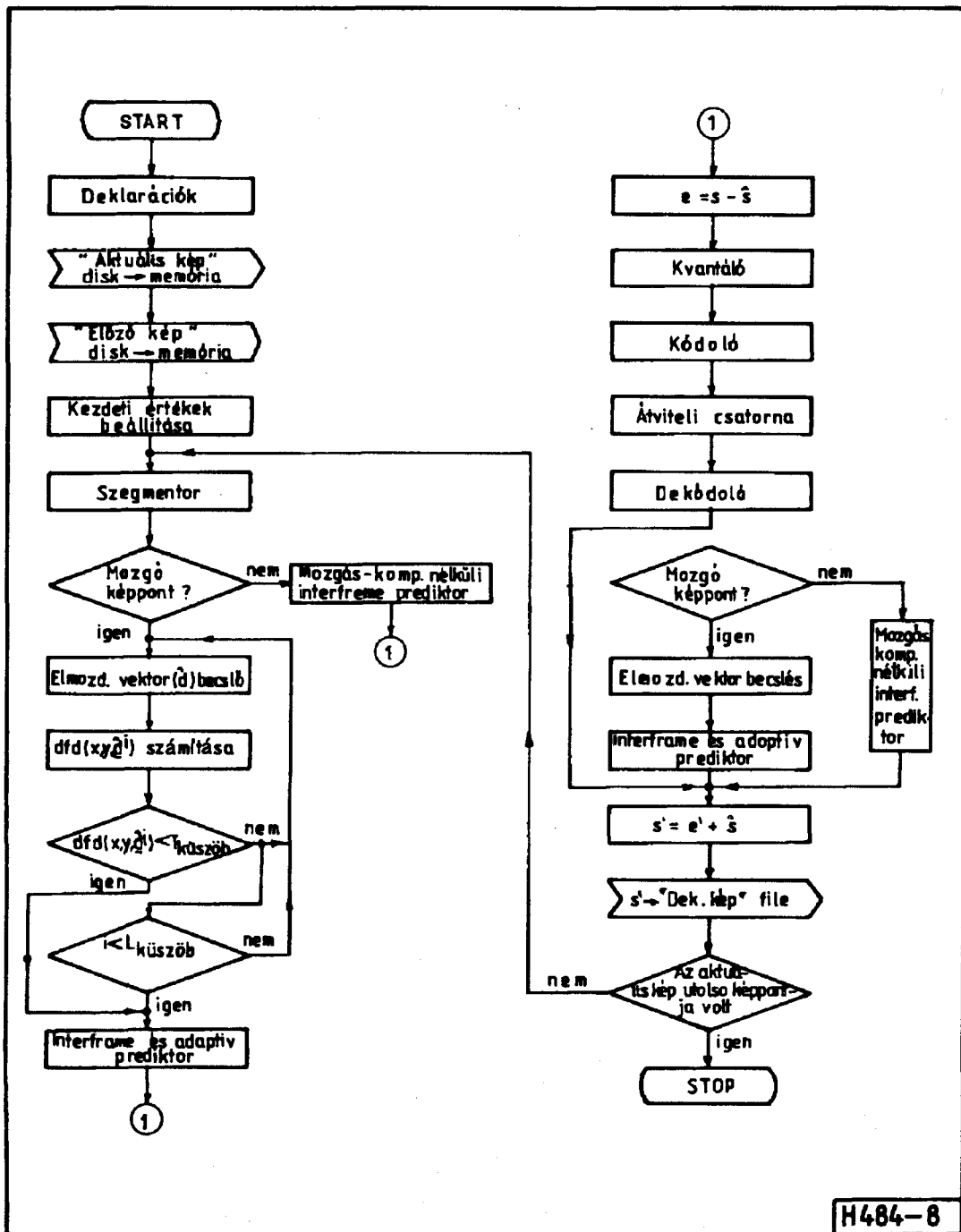
Az előzőekben vázolt célokra egy szimulációs programcsomag kifejlesztésében dolgozunk, amely két fő csoportból áll:

- mozgás-kompenzáció nélküli DPCM kódolás
- mozgás-kompenzált prediktív kódolás

A programok C nyelven íródtak, amely nagyon sok előnnyel rendelkezik a vázolt szimulációk esetében.

5.1 Mozgáskompenzáció nélküli DPCM kódolás

A programcsomag ezen része tartalmazza Intraframe és Interframe DPCM kódoló-dekódoló egységek szimulációját, amelynek nem adaptív és adaptív (adaptív kvantálás és/vagy adaptív predikció) változatokból épülnek fel. A programok felépítését a 7. ábrán lévő folyamatdiagram illusztrálja.

8. ábra Wiener-szűrésen alapuló mozgás-kompenzált kódoló folyamatábrája

Megjegyezzük, hogy ezek a programok jó referenciaként szolgálnak a mozgás-kompenzált predektív eljárások vizsgálatánál.

5.2. Mozcás-kompenzált predektív kódolás

Ahogy már az elméleti összefoglalóban is említettük a kópszekvenclákban a testek mozgása 3-féle lehet: transláció, rotáció vagy összetett mozgás. E szerint a programcsomag mozgás-kompenzált interframe kódolással foglalkozó része is 3 egységre osztható. Eddig elkészültek az egy képen belül csak translációs mozgást végző testet tartalmazó képanyagra használható pel-rekurzív eljárások szimulációs programjai. A Wiener-szűrősen alapuló elmozdulás becslést használó predektív kodek szimulációs programjának folyamatábráját a 8. ábra mutatja.

Ez a program többek között lehetővé teszi, hogy az eljárás elméleti vizsgálatában felmerülő kérdésekre is választ kapjunk, például a d kezdeti értékének a megválasztására, a gradiens és a $dfd(.)$ függvény számításának lehetséges alternatívái közül a legmegfelelőbb alkalmazására, a translációs mozgás nagyságának hatására a dekódolt kép minőségére, stb. Ehhez az egységhez tartozik a speciális eseteknek tekinthető algoritmusok, a Walker-Rao, a Cafforlo-Rocca, és a gradiens módszer eljárások szimulációs programja.

A másik két fajta mozgás típusra a mozgás paramétereinek meghatározása lényegesen bonyolultabb, ezek meghaladják a cikk keretét.

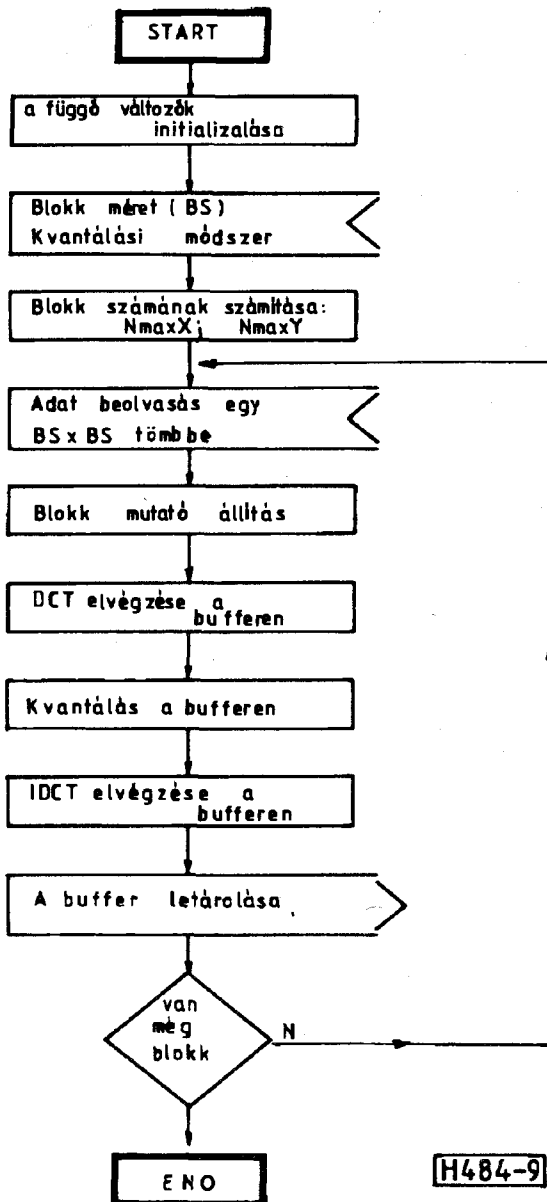
6. Transzformációs kódoló eljárások szimulációja

Az igen hatékony, de meglehetősen bonyolult, nagy mennyiségű számítási műveletet igénylő transzformációs kódoló rendszer jellemzőinek a meghatározása számítógépes szimulációkkal történik. A legfontosabbakat említve a teljesség igénye nélkül

- a blokk nagyság meghatározása (N értékének a megválasztása),
- a transzformációs együtthatók eloszlásának vizsgálata,
- bit-kijelölés (bit-térkép)
- kvantálási karakterisztika,
- csatorna hibák hatásának analízise
- képminőség meghatározása (négyzetes hiba illetve súlyozott négyzetes hiba számítása),
- mozgás-kompenzált esetben az elmozdulások paramétereinek számítása,
- a különböző közbenső fokozatok számítási pontosságának analízise,
- a várható műveletidők becslése.

Szemléltetésül a DCT kódolás folyamat diagramját adtuk meg a 9. ábrán a legegyszerűbb változatot feltételezve.

Külön kiegészítő megfontolások szükségesek a DSP-k alkalmazása esetén:

9. ábra 2D-DCT folyamatábrája

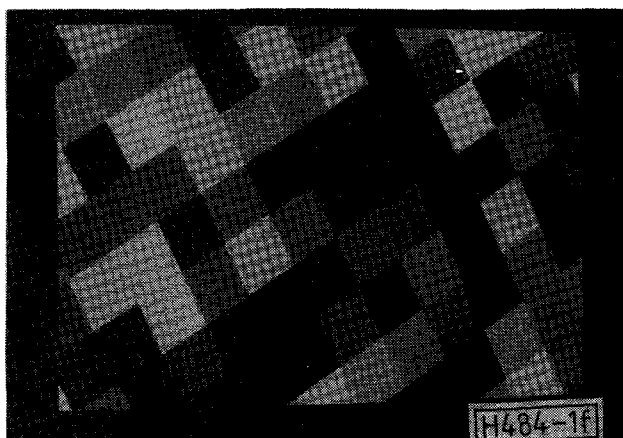
- A DSP típusának megválasztása. Itt egymástól független, különféle szempontok érvényesülhetnek
- a DSP fix szószélessége (bitszélessége) és a blokk méret egyeztetése, a fix bitszélességből adódó számítási korlátok figyelembevétele
- a software fejlesztés követelményeinek figyelembevétele
- a műveleti idők becslése és összevetése a DSP jellemzőivel.

7. Néhány szimulációs eredmény

A szimulációs programcsomag tagjai az előzőekben említett kódolási eljárások részletes analízisét teszik lehetővé. A konkrét vizsgálatokhoz bemenőjelként a sztohasztikus képmódel [8] alap-

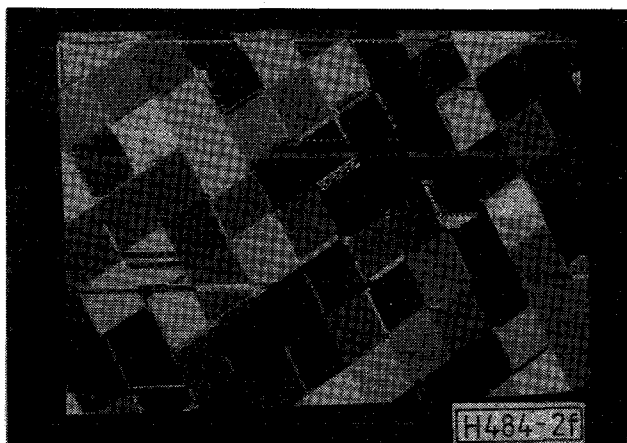

ján ugyancsak a számítógéppel generált jelet (a képméret: 199 sor x 319 képpont) használjuk első lépésként (1. foto). Ez a mesterséges kép megfele-

1. foto Bemelő mesterséges kép

lő élstruktúrával rendelkezik ahhoz, hogy a kódolási eljárások szempontjából kritikus jelenségeket vizsgálni tudjuk. Mozgás szimulációjához a memória tartalom eltolását használtuk, azaz két egymástáni kép egy képsorozatban elmozdulás esetén a tároláskor a memóriában egymáshoz képest eltolva jelenik meg. A 2. foto Interframe

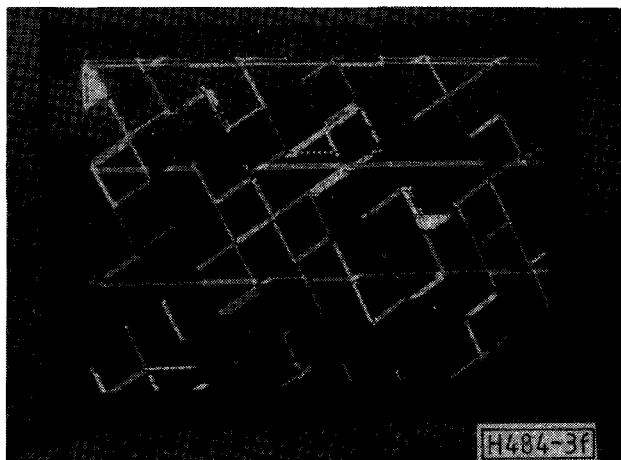
2. foto Interframe DPCM kodek kimenő képe

DPCM-kodek dekódolt képét mutatja, amikor a két kép között 3-sornyi függőleges irányú elmozdulást realizálhatunk. Az Interframe eljárásban fix predikciót valósíthatunk meg

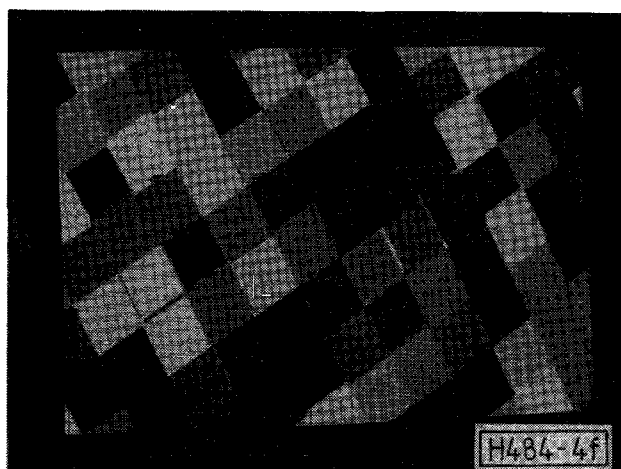
$$S_{i,j,t} = a_1 S_{i,j-1,t} + a_2 S_{i-1,j,t} + a_{20} S_{i,j,t-1}$$

ahol i a sorszám, j a kóppontszám, t az idő és $a_1 = 0,25$, $a_2 = 0,125$, $a_{20} = 0,625$. A kvantálás adaptív. Jól látható, hogy ez az eljárás mozgásra elég érzékeny, sok hiba keletkezik. A 3. foto mutatja a bemelő és dekódolt kép különbségét.

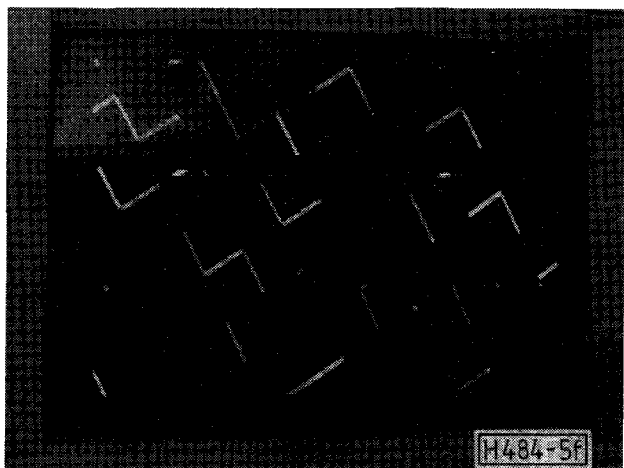
A 4. foto Wiener-szűrésen alapuló pel-rekurzív mozgás-kompenzált predektív kodek kimenő képe, még ebben az esetben a különbségi képet az 5. foto mutatja. Jól érzékelhető a javulás az előző

3. foto Különbségi kép Interframe DPCM esetén

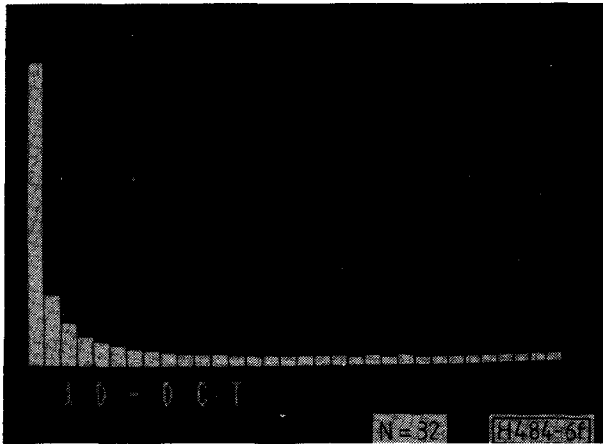

4. foto Wiener-szűrésen alapuló pel-rekurzív mozgás-kompenzált kodek kimenő képe

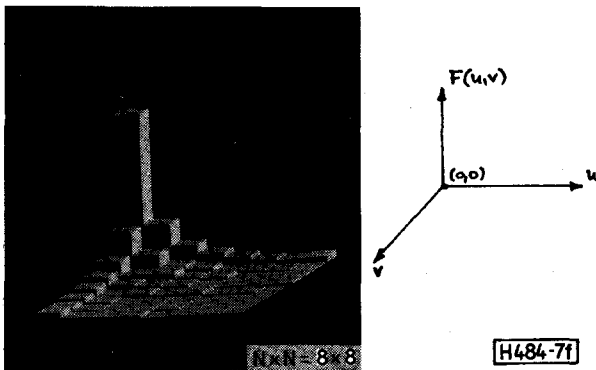

5. foto Különbségi kép a pel-rekurzív mozgás-kompenzált kodek esetén

módszerhez képest. Normál felbontás (nagyobb sorszám és nagyobb pontszám) és természetes képek esetén ezek a hibák alig észrevehetőek. Itt az erős geometrikus struktúra miatt a hibák szubjektíven erősebben érzékelhetők.

6. foto Transzformációs együtthatók eloszlása 1D-DCT esetén

7. foto Transzformációs együtthatók eloszlása 2D-DCT esetén blokkméret 8x8.

A transzformációs módszerek közül a DCT együtthatók eloszlásának szimulációjáról adunk még két fotót (6. és 7.). A módszerek kiterjedtsége e cikk keretében nem teszi lehetővé a további részletes szemléltetést.

8. Következtetések

A szimulációs programcsomag flexbilis, hatékony lehetőséget biztosít a különféle predektív és transzformációs kódolási eljárások analízisére. A szimulációs eljárás a kodek méretezések meghatározó alapeleme, enélkül optimális vagy legalábbis az optimálist jól közelítő rendszer kialakítása lehetetlen. A konkrét méretezési igények ki-elégítésén túl, az elméleti vizsgálatoknak is fontos eszköze a szimuláció.

A szimulációs programcsomagot jól egészítik ki a sztohasztikus képmoell alapján készült különféle paraméterű mesterséges képeket generáló programok, valamint a képek statisztikai paraméterrelt számító programok.

IRODALOM

- [1] Böröczky Lilla; "Mozgás-kompensált kódoló tervezése színes videojelre", Diplomater, BME Mikrohullámú Hírad. Tsz., 1987. jun.
- [2] Lilla Böröczky, "Theory of Motion Compensated Predictive Coding", Newsletter, Technical University of Budapest, Vol. 6. No. 1, 1988.
- [3] H. G. Musmann, P. Pirsch and H. J. Grallert, "Advances In Picture Coding", Proc. of the IEEE, Vol. 73, No. 4, April 1985, pp. 523-548.
- [4] A. N. Netravalli and J. D. Robbins, "Motion-Compensated Television Coding: Part I", BSTJ., Vol. 58, Mar. 1979, pp. 631-670.
- [5] J. Blemond, L. Looljenga, D. E. Boekee and R. H. J. M. Plompen, "A Pel-Recursive Wiener-Based Displacement Estimation Algorithm", Signal Processing, Vol. 13, No. 4, Dec. 1987, pp. 399-412.
- [6] W. C. Wong and R. Stede, "Adaptive discrete cosine transformation of pictures using an energy distribution logarithmic model. The Radio and Electronic Engineer, Vol. 51, No 11/12. pp. 571-578 November/December 1981.
- [7] Fazekas Kálmán, Böröczky Lilla, "Mozgáskompensált kódolás realizálási kérdése", Interkozmosz Tudományos Szeminárium Kiadványa (megjelenés alatt)
- [8] Fazekas Kálmán, Balázs Péter, "Képjelek modellezése", Interkozmosz Tudományos Szeminárium Kiadványa (megjelenés alatt)
- [9] Balázs Péter, "DCT kódoló realizálása DSP-kkel", Diplomater, BME Mikrohullámú Híradástechnika tanszék 1987, jun.

Lapunk példányonként megvásárolható:

az V., Váci utca 10. és

az V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. szám alatti
hírlapboltban